Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD)

Openbaar Jaarverslag 2021
Datum: 28 april 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord directeur MIVD

Op 24 februari 2022 is de wereld ingrijpend veranderd. De Russische inval in Oekraïne heeft verschrikkelijke gevolgen voor de Oekraïense bevolking en heeft direct effect op onze veiligheid.

De oorlog onderstreept het belang van het werk van de MIVD. Actuele en betrouwbare inlichtingen zijn belangrijker dan ooit. Hiermee ondersteunen wij nationale besluitvorming en uitgezonden eenheden van de krijgsmacht. Ook draagt de MIVD actief bij aan de verhoging van de weerbaarheid van Nederland.

In 2021 heeft de MIVD gezien dat de dreigingen dichterbij zijn gekomen. Zo zagen wij dat cyberspionnen van de Russische militaire inlichtingendienst GRU Nederlandse routers hebben gehackt van het midden- en kleinbedrijf en privépersonen. Op deze manier konden zij cyberoperaties uitvoeren via de routers van onwetende burgers en bedrijven. De MIVD heeft de betrokken personen gewaarschuwd.

De dreiging is niet alleen digitaal. De MIVD zag in 2021 toenemende activiteiten in de Noordzee van de Russische marine. Dit komt niet alleen door de groei van de vloot, maar is ook een militair strategische boodschap.

Het is een bewuste keuze om vaker met voorbeelden naar buiten te treden. Openheid zorgt voor meer inzicht in bestaande gevaren en geeft ons de mogelijkheid daar iets tegen te doen. Het is dan ook onze taak om bestaande dreigingen onder de aandacht te brengen. Als directeur van de MIVD vind ik het belangrijk dat onze dienst bijdraagt aan de weerbaarheid van Nederland. De ruggengraat om dat te bereiken blijven onze eigen mensen. Hun inzet voor de veiligheid van Nederland en de krijgsmacht maakt mij iedere dag enorm trots om voor deze organisatie te werken.

Directeur Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Generaal-majoor drs. Jan R. Swillens

1 Inlichtingen en veiligheid voor Nederland

De Nederlandsche krijgsmacht is er voor de verdediging en bescherming van de belangen van het koninkrijk, alsmede ten behoeve van de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. Voor de inrichting, gereedstelling en besluitvorming over (ondersteuning van) de inzet van de krijgsmacht moet er zicht zijn op de bedreigingen van deze belangen. De Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) brengt (gekende en ongekende) dreigingen tegen de krijgsmacht en de Nederlandse samenleving in het geheel, in kaart. Vanwege de aard van het werk, wordt hierover weinig in de openbaarheid getreden. In dit jaarverslag wordt, zover dit kan, over de werkzaamheden gerapporteerd en legt de MIVD in het openbaar verantwoording af over het afgelopen jaar.

Het openbaar jaarverslag 2021 van de MIVD geeft aan op welke onderzoeksopdrachten en veiligheidsbevorderende taken de dienst zich het afgelopen jaar heeft gericht. Deze onderzoeksopdrachten zijn gebaseerd op de meerjarige inlichtingenbehoefte zoals vastgelegd in de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen en Veiligheid (GA I&V) 2019-2022. Deze aanwijzing is in nauwe samenwerking tussen de interdepartementale behoeftestellers (DEF, AZ, BZ, BZK en J&V) en de MIVD en AIVD tot stand gekomen Daarnaast geeft het openbaar jaarverslag 2021 een beschrijving van de voortgang op de verankering van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017).

Dit jaarverslag behandelt de inlichtingenonderzoeken, welke grotendeels zijn opgesteld op basis van een geografische verdeling. Vervolgens worden achtereenvolgens de uitvoering van de veiligheidsbevorderende taken, de verantwoording naar politiek en samenleving, de MIVD als organisatie en de kengetallen behandeld.

1.1 Werkzaamheden op de strategische dossiers in 2021

De Russische Federatie

Op 2 juli 2021 heeft de Russische president Vladimir Poetin de nieuwe Nationale Veiligheidsstrategie (NVS) van de Russische Federatie geaccordeerd. De NVS is het belangrijkste richtinggevende document op veiligheidsgebied; het vormt het startpunt van het strategische planningsproces van de Russische regering. Deze nieuwe Russische NVS is pessimistischer van toon dan de vorige strategie uit 2015. De strategie legt bovendien een zwaardere nadruk op de bescherming van traditionele Russische waarden en het Russische volk. Dit heeft in de nieuwe strategie de hoogste prioriteit, daar waar dat voorheen voor landsverdediging gold. Rusland beschouwt het Westen, geïnstitutionaliseerd in de NAVO, als de belangrijkste bron van instabiliteit in de wereld én als de voornaamste militaire dreiging.

Ontwikkelingen in 2021 en 2022 bevestigen dat Rusland in steeds grotere mate een (militaire) dreiging is voor de NAVO en de EU-lidstaten en daarmee voor de veiligheid van Nederland en Defensie. Het Russische buitenlandbeleid is de afgelopen jaren onverminderd assertief en agressief gebleken. De ongebruikelijke ontplooiingen van Russische militaire eenheden langs de grens met Oekraïne bleken in februari 2022 de opmaat voor een oorlog op het Europese continent. Hiermee is zowel de Europese veiligheidsomgeving als onze verhouding met Rusland voor de lange termijn gewijzigd.

Toename militaire Russische activiteiten

De Noordzee fungeert als belangrijke doorvaarroute van Russische marineschepen en bijbehorende vloten. Gemiddeld varen er nu twee marineschepen per week door de Nederlandse Exclusieve Economische Zone. Dit is een toename ten opzichte van de afgelopen jaren. De MIVD acht het zeer waarschijnlijk dat de komende jaren de activiteiten van de Russische marine eenheden in de Noordzee op zijn minst gelijk zullen blijven ten opzichte van de afgelopen drie jaar. De toenemende aanwezigheid van Russische schepen in de Noordzee komt door de groei van de Russische marine, met daarbij het uitbreiden van de Russische vloot. Tevens kunnen de activiteiten ook worden beschouwd als strategisch instrument van het Russische veiligheidsbeleid. Een toekomstige toename van de activiteit van de Russische marine-eenheden in de Noordzee kan dus ook het gevolg zijn van een (militair-)strategische boodschap die Rusland wil uitdragen.

Het uitdragen van een strategische boodschap heeft afgelopen jaar ook plaatsgevonden boven Belarus en de Noordzee. Zo zag de MIVD in het najaar, tijdens de spanning tussen de Europese Unie en Belarus, dat Rusland enkele strategische bommenwerpers heeft laten patrouilleren boven de Noordzee en Belarus. Dit gebeurde op drie achtereenvolgende dagen. De bommenwerpers kunnen uitgerust worden met dual capable kruisvluchtwapens. De vliegtuigen kunnen worden beschouwd als een strategische boodschap aan Europa en de NAVO in relatie tot de spanningen tussen Belarus en Polen. De bommenwerpers zijn onderschept door Belgische en Britse jachtvliegtuigen en uit het luchtruim geëscorteerd.

Het Russisch leiderschap streeft naar een fundamentele wijziging van de Europese veiligheidsarchitectuur en percipieert al jarenlang een toenemende (militaire) dreiging vanuit de NAVO. Rusland maakt zich verder ernstig zorgen over de toenadering tussen Oekraïne en Westerse landen. President Zelensky heeft de afgelopen jaren een assertieve buitenland politiek gevoerd gericht op het Westen. Er is toenadering tot de NAVO en EU gezocht om bilaterale samenwerkingsverbanden met name de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Turkije verder uit te bouwen. Een vermeend Oekraïens lidmaatschap van de NAVO is voor Rusland een ‘rode lijn’. De Russische invasie van Oekraïne op 24 februari 2022 mag gezien worden als een poging om Oekraïne definitief terug te brengen binnen de Russische invloedsfeer.

Elk conflict met Rusland heeft ook een nucleaire dimensie. Er is sprake van voortdurende Russische nucleaire retoriek en het opzichtig oefenen met de nucleaire strijdkrachten. Hoewel er sprake is van een strategische nucleaire balans met de Verenigde Staten, heeft Rusland de afgelopen jaren in hoog tempo nieuwe tactisch nucleaire wapens ontwikkeld en in gebruik genomen. Deze zijn bedoeld voor regionale afschrikking en escalatiecontrole en kunnen in crises een uitermate destabiliserende werking hebben.

Russische Federatie: Militaire techniek
De Russische Federatie is ook in 2021 over de volle breedte blijven investeren in militaire wapensystemen als onderdeel van de in 2011 ingezette modernisering van de krijgsmacht. De meest in het oog springende ontwikkelingen binnen de militaire techniek en wapensystemen vinden plaats op het gebied van (hypersone) geleide wapens en ballistische raketten, onderzeeërs, nucleaire wapens, antisatellietwapens en elektronische oorlogvoering. Een deel van deze wapensystemen vervult onder meer de rol om anderen de toegang tot gebieden te ontzeggen (*anti-access/area denial*; A2AD).

Bovenop de grotere nauwkeurigheid en complexere vluchtprofielen van de verschillende typen geleide wapens die nu actief ontwikkeld worden, vormen hypersone wapens een nieuwe klasse.

Aangevuld met moderne luchtverdedigingssystemen, systemen voor elektronische oorlogsvoering, antisatellietwapens en nieuwe maritieme, lucht- en landplatformen zoals schepen, onderzeeërs, gevechtsvliegtuigen en tanks, vormen de nieuwe en gemoderniseerde Russische wapensystemen een significante dreiging voor Nederland en de NAVO.

Met de genoemde wapensystemen zijn Russische eenheden in staat om civiele en militaire (kritieke) infrastructuur in een groot deel van het Europese NAVO-grondgebied te bereiken. Bovendien stellen deze wapensystemen de Russische strijdkrachten in staat om tijdelijk en plaatselijk de toegang tot gebieden te ontzeggen (A2AD), ook in delen van het NAVO-grondgebied. Het ontbreekt zowel Nederland als de NAVO als geheel aan adequate defensieve wapensystemen om al deze dreigingen te pareren. Vooral de combinatie van hypersone en andere geleide wapens zal de komende jaren een grote uitdaging blijven vormen voor de NAVO.

Naast de specifieke aandacht voor de capaciteiten van bestaande, maar vooral in ontwikkeling zijnde, wapensystemen doet de MIVD ook onderzoek naar opkomende disruptieve technologieën (*Emerging Disruptive Technologies*; EDT) zoals kwantumtechnologie, kunstmatige intelligentie, en *directed energy weapons.* Het

uitgangspunt daarbij is dat dergelijke technologieën op termijn een significante impact gaan hebben op oorlogvoering en de militaire dreiging.
In 2021 is de strategische stabiliteitsdialoog tussen Rusland en de VS weer herstart. Het doel hiervan is nucleaire wapenbeheersing tussen beide nucleaire supermachten weer een nieuwe impuls te geven. Onderhandelingen hierover zullen de komende jaren waarschijnlijk uiterst moeizaam zijn, gezien de uiteenlopende posities. De (on)mogelijkheden voor conventionele en nucleaire wapenbeheersing hebben een directe impact op Europese veiligheid, de NAVO en de Nederlandse krijgsmacht.

Russische Federatie: spionage
De klassieke spionagedreiging die uitgaat van de Russische Federatie richting Nederland, Nederlandse defensie- en bondgenootschappelijke belangen is onverminderd hoog en is het afgelopen jaar veel zichtbaarder geworden. Tevens is Nederland gastland van verschillende internationale organisaties waarin de Russische inlichtingen- en veiligheidsdiensten interesse hebben.

De MIVD beschouwt de Russische militaire inlichtingendienst *Glavnoe Razvedyvatelnoe Upravlenie* (GRU) als de grootste dreiging ten aanzien van de Nederlandse defensie- en bondgenootschappelijke belangen. Om deze dreiging te onderkennen en te kunnen mitigeren doet de MIVD onderzoek naar de intenties, activiteiten en capaciteiten van de Russische Federatie en in het bijzonder die van de militaire inlichtingendienst GRU.

Op verschillende bilaterale dossiers bestaan er tussen Nederland en Rusland grote (politieke) spanningen. De MIVD en de AIVD dragen met inlichtingen bij aan het formuleren van een gedegen aanpak op het gebied van klassieke en digitale spionage.

Russische Federatie: cyber
In 2021 heeft de MIVD onderzoek verricht naar verschillende digitale campagnes van de GRU. Het betreft activiteiten gericht op zowel cyberspionage als cybersabotage en digitale beïnvloedingsoperaties. In 2021 is gebleken dat de Russische militaire inlichtingendienst opnieuw zeer actief is geweest op het gebied van cyberspionage. Cyberspionagecampagnes van de Russische Federatie waren gericht op politiek-strategische doelwitten zoals overheden, internationale denktanks en non-gouvernementele organisaties (NGO's) en diplomaten. Daarnaast heeft de Russische Federatie nog altijd interesse in internationale defensieleveranciers.

De MIVD deed onderzoek naar digitale beïnvloedingscampagnes tegen onder meer Europa, voormalige Sovjetstaten en het Midden-Oosten die worden uitgevoerd door een grote beïnvloedingseenheid van de GRU. Er werd extra aandacht besteed aan de ontwikkelingen in het cyberdomein in relatie tot de oplopende spanningen tussen Rusland en Oekraïne.

MIVD ontdekt Russische spionnen in Nederlandse routers

Cyberspionnen van de Russische militaire inlichtingendienst GRU hebben het afgelopen jaar Nederlandse routers gehackt van particulieren en het midden- en kleinbedrijf. Dit blijkt uit onderzoek van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD).

De MIVD ziet dat de GRU een wereldwijd botnet heeft gecreëerd van duizenden gehackte routers van particulieren en midden- en kleinbedrijf (MKB). Ook in Nederland is hierbij een aantal routers gehackt van willekeurige slachtoffers die vooralsnog geen relatie hebben met Defensie, de rijksoverheid of vitale sectoren. De slachtoffers zijn geïnformeerd.

Heimelijk cyberoperaties

Een botnet is een verzameling van gehackte apparaten die centraal en collectief aangestuurd kan worden. Deze cyberoperatie van de hackersgroep Sandworm van de GRU is zorgelijk, omdat de GRU gehackte routers kan misbruiken om heimelijk cyberoperaties tegen Nederlandse of bondgenootschappelijke belangen uit te voeren. Denk daarbij aan digitale spionage, sabotage of beïnvloeding.
De Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk waarschuwden ook voor deze aanvalstactiek van de GRU Het gaat om small office and home office (SOHO)-routers van onder meer het merk WatchGuard.

Het afgelopen jaar heeft de MIVD voorbereidingen voor een beïnvloedingsoperatie waargenomen tegen de Duitse landelijke verkiezingen die eerder dit jaar hebben plaatsgevonden. Deze voorbereidingen sloten aan bij eerder waargenomen voorbereidingshandelingen voor beïnvloedingsoperaties tegen Duitse politici en daadwerkelijk op omvangrijke schaal uitgevoerde beïnvloedingsoperaties tegen Poolse politici.

In het onderzoek naar de beïnvloedingsactiviteiten van de GRU monitort de MIVD activiteiten die duiden op beïnvloedingsoperaties tegen NAVO-belangen. In 2021 onderkende de MIVD onder meer een beïnvloedingsoperatie gericht tegen de militaire NAVO-oefening DEFENDER-Europe 21 waar ook Nederland aan deelnam. In deze operatie maakte de GRU gebruik van Russisch-gezinde alternatieve mediakanalen en agenten, die aangestuurd door de GRU, artikelen schrijven en anti-NAVO-retoriek verspreiden.

Om de impact van dergelijke aanvallen te mitigeren werkt de MIVD samen met het Nationaal Cyber Security Center (NCSC) om bij te dragen aan de digitale weerbaarheid van de Nederlandse overheid.

China

Op 1 juli 2021 vierde China de honderdste verjaardag van de Chinese Communistische Partij (CCP). President en partijleider Xi Jinping claimde in zijn speech het succesvol behalen van China's eerste 'honderdjarige doel': het uitbannen van absolute armoede in het land en het creëren van een "gematigd welvarend land". In 2049, als de Volksrepubliek honderd jaar bestaat, hoopt de CCP het tweede 'honderdjarige doel' te hebben bereikt. China moet dan "in alle opzichten een vooraanstaand, modern en socialistisch land zijn" en zijn "rechtmatige plek in de wereld" hebben heroverd.

De Chinese inzet van zowel legale als illegale economische middelen en (digitale) spionage vormt de grootste dreiging voor de Nederlandse economische veiligheid. Het open karakter van de Nederlandse economie en de wetenschap heeft ons veel opgeleverd, maar maakt ons ook kwetsbaar voor Chinese (digitale) spionage, overnames, investeringen en ongewenste technologie- en kennisoverdracht.

De Chinese spionageactiviteiten zijn omvangrijk en structureel. Met name de Nederlandse topsectoren en kennisinstellingen zijn interessant door de hoogwaardige infrastructuur, technologie en kennis die zij bezitten. Deze topsectoren en kennisinstellingen zijn niet alleen doelwit van spionageactiviteiten, maar ook van legale (academische) samenwerkingsverbanden die in uiterste gevallen kunnen leiden tot ongewenste kennisoverdracht. Overname of overdracht van Nederlandse hoogwaardige kennis of technologie kan leiden tot ongewenst eindgebruik, bijvoorbeeld voor militaire of surveillancetoepassingen.

China is op dit moment voor halfgeleidertechnologie sterk afhankelijk van buitenlandse leveranciers en heeft daarom de prioriteit gesteld om een zelfstandige halfgeleiderindustrie te ontwikkelen. Ten behoeve van de eigenstandige militair-technologische ontwikkeling richt China de aandacht op het verkrijgen van buitenlandse expertise, waaronder de in Nederland aanwezige kennis op het gebied van lithografie, radio-frequentietechnologie en *photonic integrated circuits* (type chip die met licht werkt in plaats van elektrische signalen).

De economische en politieke invloed van China zal naar verwachting toenemen. China beschikt over een belangrijk aandeel van de mondiale voorraad grondstoffen die nodig zijn voor sleuteltechnologieën: het beheerst meer dan 90% van de mondiale winning en verwerking van zeldzame aardmetalen. Dit vraagt waakzaamheid wat betreft mogelijke ongewenste strategische afhankelijkheden van de meest geavanceerde sectoren van de Nederlandse economie van China's aardmetalen.

Mede door een steeds assertievere toon stuitten China's pogingen om zijn invloed in Europa te vergroten het afgelopen jaar op toenemende weerstand. Niet alleen in West-Europa maar ook in Centraal- en Oost-Europa zijn regeringen terughoudend geworden

voor al te nauwe banden met China. In bepaalde landen in de periferie van de EU verstevigde China zijn banden door middel van vaccindiplomatie, talrijke samenwerkingsovereenkomsten, (digitale) infrastructuurprojecten, de uitrol van Chinese surveillancetechnologie en het verstrekken van leningen.

In het Chinese buitenlandbeleid speelt Taiwan aanhoudend een belangrijke rol. Ook in 2021 voerde China de druk op Taiwan gestaag op. Taiwan meldde een recordaantal schendingen van zijn luchtruim door China.

China: Militaire techniek en wapensystemen
China moderniseert de eigen krijgsmacht, met name de lucht- en zeestrijdkrachten, in een hoog tempo en voert daarbij nieuwe wapensystemen in. In China ontwikkelde wapensystemen worden in toenemende mate wereldwijd geëxporteerd, waaronder naar landen aan de periferie van Europa. Deze geëxporteerde wapensystemen kunnen een bedreiging vormen voor de inzet van de Nederlandse krijgsmacht. Deze export draagt bij aan de groei en ontwikkeling van de Chinese defensie-industrie en daarmee de modernisering van de Chinese krijgsmacht. Tegelijkertijd investeert China veel in onderzoek naar militair relevante (nieuwe en disruptieve) technologieën zoals hypersone wapens, kunstmatige intelligentie en kwantumtechnologie.

China streeft naar een positie als marktleider voor deze technologieën en is op meerdere gebieden hard op weg dat ook te worden. Een mogelijke technologische dominantie kan zowel leiden tot een militair-strategisch overwicht, als tot een China dat de technologische producten, diensten en standaarden voor de toekomst bepaalt. Daardoor ontstaat er een strategische afhankelijkheid van China. Die afhankelijkheid vormt een bedreiging voor de nationale veiligheid, met name daar waar die raakt aan de vitale processen.

Er is in 2021 nauw samengewerkt met het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van economische veiligheid en exportcontrole waarbij vanuit de MIVD kennis en expertise is geleverd op de mogelijk militaire (*dual-use*) toepassingsmogelijkheden van technologieën en exportproducten.

China: spionage
In 2021 heeft de MIVD een onderzoek gedaan naar inlichtingenactiviteiten van de Chinese militaire en civiele inlichtingendienst die gericht zijn op het verwerven van militaire en *dual-use* technologieën aanwezig in Nederland.

In de komende drie decennia wil China zich verder ontwikkelen tot een politieke grootmacht die wereldleider is op het gebied van technologie en wetenschap, met een innovatieve kenniseconomie die niet afhankelijk is van buitenlandse technologie en een moderne "krijgsmacht van wereldklasse". China is momenteel echter niet

technologisch zelfvoorzienend, waardoor kennis en technologie in het buitenland moeten worden verworven. Nederland beschikt over een hoogwaardige (defensie-)industrie waar zich het soort kennis bevindt waar China naar op zoek is. Veel prioritaire technologieën, van belang voor zowel de economische als de nationale veiligheid, worden mede binnen de Nederlandse (defensie-)industrie ontwikkeld.

De Nederlandse kenniseconomie, Nederlandse topsectoren, de Nederlandse defensie-industrie en Nederlandse kennisinstellingen lopen een risico op Chinese (digitale) spionage gericht op het verwerven van hoogwaardige kennis en technologie. Onder meer de halfgeleiderindustrie, lucht- en ruimtevaart en maritieme industrie lopen het risico doelwit te worden van spionage door Chinese actoren. De MIVD heeft daarom onderzoek gedaan naar Chinese spionage naar Nederlandse hoogtechnologische kennis en technologie en trof, indien nodig, mitigerende maatregelen

Uit MIVD-onderzoek is in 2020 voor het eerst gebleken dat China kennis vergaart via Chinese promovendi verbonden aan Nederlandse technische universiteiten op militair relevante onderzoeksgebieden. Deze promovendi zijn tevens verbonden aan Chinese universiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van militaire technologie en wapensystemen en gelieerd zijn aan de Chinese krijgsmacht (*People's Liberation Army*; PLA). De MIVD verzorgde ook in 2021 briefings aangaande dit onderwerp, onderhoudt veiligheidsdialogen met kennisinstellingen en levert inlichtingenondersteuning ten behoeve van het versneld ontwikkelen van bestuurlijke en beleidsmatige maatregelen.

China zet naast kennisinstellingen ook staatsorganen en bedrijven uit zowel de militaire als de civiele sector in om hoogwaardige, gerubriceerde dan wel gevoelige kennis naar China te halen. Daarom doet de MIVD ook onderzoek naar bedrijven en klassieke spionage door inlichtingenofficieren.

China: Cyber
De Chinese overheid gebruikt ook cyberoperaties om inlichtingen te verzamelen ter bevordering van haar economische, militaire en politieke doelstellingen. Nederlandse (defensieorder-)bedrijven, waarvan enkele ook *dual-use* goederen en/of diensten produceren, hebben nieuwe en geavanceerde technologieën in huis. China streeft ernaar om wereldwijd grote invloed op normen en standaarden op technologie en cybervlak te krijgen. Om dit doel uiterlijk in 2050 te bereiken wordt daarvoor een set aan gecoördineerde activiteiten ontplooid.

De Chinese inlichtingen- en veiligheidsdiensten en andere overheidsinstanties werken nauw samen met Chinese informatiebeveiligingsbedrijven, hackers(groepen) en universiteiten. Hiermee beschikt China over een aanzienlijke potentie om cyberoperaties uit te voeren. Daarnaast kan China putten uit een breed netwerk dat

zeer geavanceerde cybertools ontwikkelt. De Chinese krijgsmacht heeft alle capaciteiten op het gebied van cyberspionage en offensieve- en strategische inlichtingen binnen het digitale domein samengevoegd en gecentreerd in het *Strategic Support Force* (SSF). Door het samenvoegen van deze activiteiten onder de SSF is de aansturing van cyberoperaties veel directer onder de *Central Military Commission* komen te vallen. Door zowel de capaciteit voor cyberspionage als offensieve capaciteiten samen te voegen, kan de SSF gebruik maken van de overlap tussen beide disciplines. Deze combinatie biedt veel meer handelingsperspectief dan voor 2015.

Naast cyberoperaties die gericht zijn ter ondersteuning van economische en militaire doelstellingen zien de diensten steeds meer cyberoperaties die er op gericht zijn om politieke inlichtingen te verzamelen. De toegenomen cyberactiviteit van Chinese actoren richting ministeries van Europese landen en internationale organisaties is een relevante ontwikkeling. Hoewel het nog niet met zekerheid te zeggen is of hier sprake is van een definitieve trendbreuk, wijkt dit soort activiteiten af van het normbeeld aangaande de Chinese cyberdreiging. De toename in waarnemingen van Chinese digitale spionage met een politiek doelwit kan een verhoogde Chinese digitale spionagedreiging richting Europese overheden en politieke instellingen betekenen.

Uit onderzoek van MIVD en de AIVD in 2021 bleek dat een Chinese digitale actor op grote schaal Europese entiteiten aanvalt. Deze aanvallen duren onverminderd voort. Ook overheidsnetwerken van bondgenoten zijn doelwit van deze spionageactor. Het voortdurende MIVD en de AIVD karakter van deze digitale aanvallen tegen diverse bondgenoten en internationale organisaties toont aan dat de actuele digitale spionagedreiging vanuit deze Chinese actor hoog is. Het aantal overheden en organisaties dat wordt getroffen is groot en lijkt gericht gekozen met als doel politieke inlichtingen te vergaren. Adequate beveiligingsmaatregelen en netwerkdetectiemogelijkheden voor Nederlandse (overheids)netwerken zijn van belang om aanvallen te detecteren, af te wenden en nader onderzoek mogelijk te maken voor de diensten. De MIVD staat in nauw contact met internationale partners om dreigingsinformatie uit te wisselen en verder onderzoek te doen naar deze specifieke actor om eventuele aanvallen tegen Nederlandse entiteiten tijdig te onderkennen.

Afghanistan

Het jaar 2021 kenmerkte zich door de terugtrekking van westerse troepen en de machtsovername door de Taliban. President Biden kondigde aan dat de Verenigde Staten (VS) voor 11 september 2021 zijn troepen geheel en onvoorwaardelijk uit Afghanistan zou terugtrekken. Het vertrek van alle bondgenootschappelijke troepen was onderdeel van het akkoord. Hoewel er begin 2021 gesprekken waren tussen de Taliban en de toenmalige verdeelde Afghaanse regering, de zogenaamde *Afghan Peace Negotiations,* bleek een onderhandelingsresultaat onhaalbaar.

In het oorspronkelijke akkoord van 29 februari 2020 spraken de VS en de Taliban af dat alle westerse troepen Afghanistan al voor 1 mei 2021 zouden verlaten. De overschrijding van die deadline door Biden bracht potentieel extra risico's met zich mee voor westerse presentie in Afghanistan, ook voor de Nederlandse troepen die in Mazar-e Sharif deelnamen aan de NAVO-missie *Resolute Support*. In de laatste maanden ging de internationale terugtrekking gepaard met een afnemend inlichtingenbeeld en toenemende kwetsbaarheid van de resterende troepen. Omwille van de veiligheid van de resterende Nederlandse troepen heeft de MIVD haar inspanningen geïntensiveerd, totdat de laatste Nederlanders uiteindelijk eind juni uit Mazar-e Sharif vertrokken.

De Taliban wonnen ondertussen veel rurale districten op de Afghaanse overheid. De *Afghan National Defense and Security Forces* (ANDSF) waren, mede door een laag moreel, niet bij machte om deze districten te verdedigen en trokken zich terug naar de steden. Hoewel de MIVD eind 2020 al de opmars van de Taliban signaleerde en de uiteindelijke machtsovername voorzag, was het hoge tempo ervan niet verwacht. Op 15 augustus 2021 namen de Taliban nagenoeg zonder geweld Kabul in, kort nadat president Ashraf Ghani Afghanistan was ontvlucht. In de negen dagen daarvoor namen de Taliban vrijwel alle provinciehoofdsteden in. Zij ondervonden daarbij nauwelijks weerstand van de ANDSF en van milities van de belangrijkste lokale machthebbers, de zogenaamde powerbrokers.

De machtsovername van de Taliban leidde direct tot een massale toestroom van vluchtelingen naar Hamid Karzai International Airport (HKIA). Onder chaotische en zeer gespannen omstandigheden evacueerde het Westen via een luchtbrug tot eind augustus meer dan honderdduizend personen. De MIVD schaalde direct sterk op en ondersteunde de Nederlandse diplomatieke en militaire inspanningen op HKIA zeer intensief met telkens actuele en toegesneden allsource inlichtingen. Daarnaast informeerde de MIVD de Tweede kamer middels technische briefings. De Nederlandse evacuatiemissie stopte kort voor de zeer dodelijke zelfmoordaanslag door *Islamic State Khorasan Province* (ISKP) vlak buiten de omheining van HKIA op 26 augustus.

Op 7 september, daags nadat de Taliban het laatste verzet van het National Resistance Front (NRF) in de Panjshirvallei gebroken hadden, kondigden de Taliban de nieuwe regering aan van hun Islamitisch Emiraat. Vrijwel alle regeringsposten zijn bemand door Pashtun en hardliners hebben een dominante positie in de regering. Vrouwen maken er geen deel van uit. Hoewel de Taliban spreken over een overgangsregering en pogen een landsbestuur op te bouwen, heeft vooralsnog geen enkel land deze regering erkend. Sindsdien is de algemene veiligheidssituatie in Afghanistan weliswaar verbeterd, maar de humanitaire en economische situatie sterk verslechterd. Met name ISKP heeft zich weten te versterken en is op korte termijn een potentiële bedreiging

voor de Taliban en de regio. De Taliban reageren repressief op ISKP en andere vormen van tegenstand of verzet, dat vooralsnog versnipperd is en onvoldoende middelen heeft om dat verzet tegen de Taliban kracht bij te zetten.

Caribisch gebied

Defensie is voor militaire taken en enkele politietaken permanent aanwezig in het Caribische gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit betreft onder meer de verdediging van het Koninkrijksgrondgebied, handhaving van de internationale (rechts-)orde door bestrijding van internationale georganiseerde misdaad als drugshandel en nationale ondersteuning van de landen in het Caribisch Gebied (*Humanitarian Assistance and Disaster Relief*). De MIVD ondersteunt de militairen ter plaatse met inlichtingen.

Venezuela

De MIVD en AIVD hebben ook in het afgelopen jaar gezamenlijk onderzoek gedaan naar de politiek-militaire ontwikkelingen in Venezuela. Venezuela verkeert nog altijd in een politieke en sociaaleconomische crisis. Er is sprake van structurele tekorten op de binnenlandse markt. De olie-industrie, de belangrijkste bron van inkomsten, is in verval onder andere door wanbeheer en corruptie. Internationale sancties en COVID-19 versterken de economische crisis. Basisvoorzieningen zijn voor een groot deel van het Venezolaanse bevolking onbetaalbaar. Naar schatting hebben inmiddels ruim 5 miljoen Venezolanen het land verlaten. De voortdurende migratiegolf uit Venezuela heeft nog niet geleid tot grootschalige migratie naar het Caribisch deel van het Koninkrijk.

De politieke situatie in Venezuela wordt nog altijd gekenmerkt door de confrontatie tussen het regime en de oppositie. Het Maduro-regime geeft geen indicatie dat zij bereid is tot betekenisvolle concessies aan de oppositie. Hoewel het regime naar buiten toe de schijn van eenheid weet te bewaren, is er sprake van onenigheid en rivaliteit. Het behouden van de steun van de militaire top is voor het regime van levensbelang.

Sinds de verkiezingen eind 2020, waarbij de regeringspartij ogenschijnlijk een absolute meerderheid behaalde in de parlementsverkiezingen, heeft het Maduro-regime sinds begin 2021 naast de uitvoerende macht de volledige controle over de wetgevende macht. Zo kan het autoritaire bewind een schijn van democratie worden gegeven. De meerderheid van de oppositie heeft de verkiezingen geboycot omdat minimale democratische voorwaarden ontbraken. De westerse internationale gemeenschap erkent de verkiezingen om diezelfde reden niet. Hoewel er formeel een einde is gekomen aan het mandaat van de oppositie (die een meerderheid behaalde in de parlementsverkiezingen van 2015) onder leiding van Juan Guaidó, wordt het interim-presidentschap voortgezet op basis van het argument dat er geen eerlijke en vrije verkiezingen hebben plaatsgevonden. In augustus 2021 is, onder internationale

auspiciën, een formeel onderhandelingsproces van start gegaan tussen het regime en de oppositie. Nederland zit als begeleider van de oppositie in het proces aan de onderhandelingstafel.

Het Venezolaanse regime heeft al jaren geen volledige controle meer over het gehele grondgebied. Tekenend voor de instabiliteit van de regio zijn de gewapende gevechten die uitbraken in de deelstaat Apure. Naast de politie en het leger kent het land een conglomeraat van allerlei irreguliere gewapende groeperingen met uiteenlopende loyaliteiten, zoals guerrillagroeperingen, paramilitairen en overige criminele bendes die met geweld de macht hebben overgenomen in bepaalde wijken, steden en regio's. Deze groeperingen zijn aanwezig in grote delen van Venezuela.

De Venezolaanse krijgsmacht beschikt over modern materieel, echter de staat van onderhoud en de inzetbaarheid is slecht. De laatste maanden van 2021 was er sprake van enige verbetering van de inzetbaarheid, door intensivering van onderhoud en beperkte Russische technische ondersteuning. Een gebrek aan professionaliteit bij de Venezolaanse krijgsmacht kan leiden tot een verhoogd risico op incidenten, bijvoorbeeld in de vorm van het schenden van de territoriale wateren van het Koninkrijk of incidenten in het luchtruim.

Contraproliferatie

Massavernietigingswapens vormen een grote bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Nederland heeft verdragen ondertekend die gericht zijn op het tegengaan van de proliferatie van dergelijke wapens. De MIVD en de AIVD doen in een gezamenlijk team onderzoek naar landen die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met die verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen of daar al over beschikken.

Ook verrichten de AIVD en de MIVD onderzoek naar militair technologische ontwikkelingen en de proliferatie van hoogwaardige militaire technologie en wapensystemen naar crisisgebieden. Daardoor kan de Nederlandse krijgsmacht op de juiste wijze worden uitgerust tegen bestaande en toekomstige dreigingen. De AIVD en de MIVD analyseren tevens de wijze waarop landen als Iran, Noord-Korea, Pakistan en Syrië proberen de benodigde kennis en goederen te verkrijgen voor gebruik in hun eigen wapenprogramma's. Omdat deze kwestie vaak grensoverschrijdend is en er met tussenhandelaren wordt gewerkt, is intensieve samenwerking nationaal en internationaal van fundamenteel belang.

Iran

Iran heeft in 2021 eerder aangekondigde stappen in het nucleaire programma uitgevoerd. Iran is doorgegaan met de productie van verrijkt uraniummetaal waarmee het waardevolle kennis voor de productie van een kernwapen opdoet. Daarnaast heeft

Iran de voorraden verrijkt uranium verder opgebouwd. Als laatste heeft Iran meer (geavanceerde) centrifuges geïnstalleerd in de bekende verrijkingsfaciliteiten in Natanz en Fordow. Iran heeft na veel internationale druk toegestaan dat het *International Atomic Energy Agency* (IAEA) camera's mocht onderhouden in verschillende Iraanse nucleaire faciliteiten. Iran heeft geen medewerking verleend aan het beantwoorden van vragen van het IAEA over nucleair materiaal dat werd aangetroffen op verschillende locaties, waarvan Iran ontkent dat ze met het nucleaire programma te maken hebben. Hiermee is de relatie tussen Iran en IAEA flink bekoeld en maken met name westerse landen zich zorgen over de doeltreffendheid van inspecties in de toekomst. Wel zijn op 29 november 2021 de onderhandelingen over het *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA) tussen Iran aan de ene kant en het VK, Duitsland, Frankrijk, China en Rusland (met de VS als indirecte 6e partij) aan de andere kant, hervat.

Iran voelt zich niet geremd met betrekking tot het doorvoeren van ontwikkelingen binnen het ballistische raketprogramma. De nieuwe ontwikkeling van een ballistische raket wordt uiteindelijk gevalideerd in testvluchten, waarvan in 2021 een toename is waargenomen ten opzichte van het jaar daarvoor. Ook het aantal testvluchten met *Medium Range Ballistic Missiles* (MRBMs) is toegenomen. Daarnaast zijn er vermoedelijk testvluchten uitgevoerd met de Khorramshahr, een Iraanse ballistische raket die in een vergevorderd stadium van ontwikkeling is.

Noord-Korea

Voor het eerst in drie jaar tijd zijn in 2021 weer activiteiten waargenomen in het Noord-Koreaanse nucleaire programma. Noord-Korea breidt zijn uraniumverrijkingscapaciteit uit en heeft zijn plutoniumproductie hervat. Daarmee breidt Noord-Korea zijn nucleaire arsenaal verder uit. De MIVD en AIVD blijven deze ontwikkelingen volgen. De relatie met de VS is de afgelopen jaren verslechterd en een (diplomatieke) oplossing is verder weg dan ooit.

Noord-Korea heeft in 2021 een aantal testlanceringen uitgevoerd waaronder de lancering van een *Submarine Launched Ballistic Missile* (SLBM) en naar eigen zeggen de testvlucht van een *Hypersonic Glide Vehicle* (HGV). Hoewel deze systemen op dit moment in ontwikkeling zijn, zal het nog wel een paar jaar duren voordat deze operationeel zijn.

Syrië en Rusland

In 2021 hebben de AIVD en de MIVD het onderzoek naar de productie, het gebruik en de inzet van zenuwgassen door het Syrische bewind gecontinueerd. Tevens is er in 2021 onderzoek gedaan naar de Russische biologische en chemische wapenprogramma's.

Verwerving door Iran, Noord-Korea, Pakistan en Syrië en exportcontrole
Landen als Syrië, Pakistan, Iran en Noord-Korea zijn actief in Europa en Nederland in het verwerven van goederen voor diverse programma's ten behoeve van massavernietigingswapens. In 2021 hebben de AIVD en de MIVD onderzoek gedaan naar verwervingspogingen van kennis en goederen voor tweeërlei gebruik (*dual-use*), die voor dergelijke programma's worden aangewend. Commerciële netwerken verwierven afgelopen jaar goederen in Europa en verhulden daarbij veelvuldig de eindbestemming om economische sancties te ontwijken. De AIVD en de MIVD hebben meldingen van kennisoverdracht onderzocht, verstoord en voorkomen. Met deze onderzoeken ondersteunen de AIVD en de MIVD onder andere het ministerie van Buitenlandse Zaken in haar besluitvorming over het al dan niet toekennen van een exportvergunning voor goederen.

Contra-inlichtingen (CI): extremisme, radicalisering en spionage
Eén van de taken van de MIVD is het verrichten van onderzoek naar dreigingen tegen de veiligheid en de inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht. In de militaire wereld heet dat 'contra-inlichtingen' onderzoek. De MIVD richt dit onderzoek op dreigingen van terrorisme, extremisme en spionage.

Extremisme
Extremisten vormen door hun doelstellingen en activiteiten een dreiging tegen de democratische rechtsorde en de nationale veiligheid. Voor Defensie staan er verschillende belangen op het spel. Het gaat daarbij om de veiligheid van personeel, materieel en informatie, de sociale cohesie en het onderling vertrouwen, het vertrouwen in de leiding, en het maatschappelijk vertrouwen in de krijgsmacht. Voor sommige extremisten vertegenwoordigt Defensie een kwaad waartegen gestreden moet worden. Dat geldt bijvoorbeeld voor jihadisten en voor links-extremisten. Rechtsextremisten kunnen Defensie schaden door hun antidemocratische en racistische intenties. Extremisten binnen Defensie kunnen daarnaast door hun opvattingen en gedrag discriminatie en polarisatie aanwakkeren. Gebrek aan loyaliteit aan de kernwaarden van de democratische rechtsorde en de missie van Defensie brengt de inzetbaarheid in gevaar. Bovendien kunnen extremisten een dreiging tegen de samenleving vormen door training en kennis die zij bij Defensie opdoen.

Rechts-extremisme
Zoals reeds benoemd in het jaarverslag van 2020 is de opkomst van rechts-extremisme een wereldwijd fenomeen. In lijn met deze opkomst heeft de MIVD in 2021 een toegenomen interesse in Defensie binnen Nederlands rechts-extremistische netwerken gesignaleerd. Enkele (jonge) rechts-extremisten hebben in 2021 gesolliciteerd, anderen waren al in dienst van Defensie.
Rechts-extremisten voelen zich aangetrokken tot Defensie vanwege hun subcultuur van militarisme en een narratief waarbinnen Defensie als middel wordt gezien in de

voorbereiding op een toekomstige rassenoorlog. Sommige rechts-extremisten streven naar posities binnen overheidsinstituten zoals Defensie in de verwachting deze rassenoorlog in hun voordeel te kunnen beslissen, anderen willen die oorlog door middel van een geweldsdaad richting de samenleving versneld laten ontstaan en zoeken daartoe naar militaire vaardigheden.

Onderzoek van de MIVD is erop gericht deze dreigingen aan het licht te brengen en anderen in staat te stellen maatregelen te nemen. Dit doet de MIVD door ambtsberichten te sturen aan het Openbaar Ministerie of bijvoorbeeld aan de commandant van een defensiemedewerker. De MIVD kan daarnaast een veiligheidsonderzoek uitvoeren. Dit kan leiden tot het weigeren of intrekken van de Verklaring van Geen Bezwaar die vereist is voor een baan bij Defensie. Via deze wegen is in 2021 voorkomen dat enkele onderkende rechts-extremisten hun loopbaan bij Defensie konden starten of voortzetten.

Radicale islam
De MIVD heeft in 2021 onderzoek verricht naar dreigingen vanuit de radicale islam tegen Defensiebelangen. Het onderzoek heeft zich op jihadisme (vanwege de geweldsdreiging) en op antidemocratische en polariserende elementen in de salafistische verkondiging gericht.

Spionage andere landen (statelijke actoren)
In 2021 deed de MIVD onderzoek naar de dreiging van spionage (inlichtingen) activiteiten van andere landen gericht tegen defensiebelangen. Statelijke actoren beschikken over een breed palet aan middelen, al hebben niet alle actoren dezelfde capaciteiten. Beïnvloeding, inmenging, desinformatie en spionage zijn veelgebruikte middelen. Defensie is om verschillende redenen een potentieel doelwit van spionage door andere landen:

- De slagkracht van de Nederlandse defensieorganisatie (militaire kennis, processen, personeel en materieel).
- Nederland is lid van diverse internationale samenwerkingsverbanden, zoals de NAVO en de Europese Unie, waarmee internationaal en in multilateraal verband wordt opgetreden.

Via Defensie kan kennis over (militaire) strategie, beleid en processen en *Command en Control* (C2) structuren van partners worden vergaard. Ook deze kennis is van waarde voor buitenlandse inlichtingendiensten.

Economische veiligheid

Economische veiligheid wordt een steeds belangrijker aandachtsgebied van de MIVD. De MIVD besteed van oudsher aandacht aan dit fenomeen, onder andere vanuit Bureau Industrieveiligheid, contra-inlichtingen onderzoek (klassieke contra-spionage enerzijds, digitale spionage en sabotage anderzijds) en aanverwante zaken zoals contra-proliferatie. Voor het optreden van de krijgsmacht is een betrouwbare *supply-chain* van essentieel belang. Het voorkomen van strategische afhankelijkheden in sectoren die essentieel zijn voor het militair optreden of de veiligheid van Nederland heeft de aandacht van de MIVD. In het politiek/militair-strategische inlichtingen onderzoek krijgen economische aspecten steeds meer aandacht. Dit heeft er onder andere toe geleid dat er meer politieke aandacht is voor deze dreiging, waardoor nieuwe maatregelen en wetgevingstrajecten door het kabinet in gang zijn gezet. De MIVD steunt deze ontwikkelingen actief met inlichtingenproducten, informatie, kennis en expertise. Tevens anticipeert de MIVD actief in interdepartementale werkgroepen en casuïstiek-overleggen. De MIVD levert daarmee een bijdrage aan het ontwikkelen van beleid en het uitvoeren van maatregelen op dit gebied. Onder andere door het leveren van dreigingsinformatie en technische expertise en het doen van onderzoek. Tevens blijft de MIVD actief betrokken bij de totstandkoming van Economische Veiligheid-gerelateerde beleidsmaatregelen (o.a. Strafbaarstelling Spionage, Wet op de defensie-industrie, Kennisregeling, Investeringstoets).

1.2 Missieondersteuning en aandachtsgebieden

De MIVD ondersteunt wereldwijd de inzet van de Nederlandse strijdkrachten in missiegebieden. Ter voorbereiding op de ontplooiing van Nederlandse troepen in het buitenland maakt de MIVD inlichtingenproducten, zoals dreigingsappreciaties, ten behoeve van de (politieke besluitvorming over de) militaire inzet. Tijdens de missie verricht de MIVD onderzoek naar aspecten die relevant zijn voor *threat to the force* (de directe dreiging tegen Nederlandse militairen in een inzetgebied en coalitie) en *threat to the mission* (bedreigingen voor het succesvol kunnen uitvoeren van de missie, zoals dreiging tegen het nationale politieke draagvlak in het land van inzet of factoren van invloed op het effectief optreden van eenheden). Centraal oogmerk is het tijdig en volledig informeren van de militaire commandant en de verantwoordelijke besluitvormer over relevante dreigingen die uitgaan van statelijke en niet-statelijke actoren in de zogeheten *Area of Responsibility*.

Aandachtsgebieden
De MIVD monitort tevens het ontstaan van conflicten die een risico vormen voor de Nederlandse veiligheidsbelangen. Het gaat hierbij om een ring van instabiliteit rond Europa, *Area of Interest*, die grensoverschrijdende gevolgen kunnen hebben voor de veiligheidssituatie in Nederland of voor de Nederlandse krijgsmacht in missiegebieden.

Oostflank
In Belarus heeft president Lukashenko de repressie verder opgevoerd. Ook is zijn retoriek naar het Westen verhard. Als antwoord op de westerse sancties die tegen zijn bewind zijn ingesteld, heeft hij migranten vanuit onder andere Irak, Afghanistan en Syrië ingezet als drukmiddel op de EU. Pas na een interventie van vertrekkend bondskanselier Merkel is, in ieder geval tijdelijk, een directe humanitaire crisis afgewend. Lukashenko blijft echter over de mogelijkheid beschikken om migranten in te zetten als hybride drukmiddel om onder andere de EU aan de onderhandelingstafel te krijgen. Daarbij wil hij aansturen op erkenning van zijn presidentschap en het afbouwen van sancties.

Oekraïne heeft zich in 2021 assertiever opgesteld. President Zelensky is actief geweest om Oekraïne hoog op de internationale agenda's te houden, toenadering tot de NAVO en EU te zoeken en bilaterale samenwerkingsverbanden met name de VS, het VK en Turkije verder uit te bouwen.

Afrika
Ten aanzien van Afrika richt het onderzoek zich op het tijdig onderkennen en signaleren van strategische en veiligheidsrelevante ontwikkelingen die een (potentiële) dreiging vormen ten aanzien van de nationale veiligheid, Nederlandse belangen in het buitenland en/of (potentiële) missies van de Nederlandse krijgsmacht.

Nederland blijft actief betrokken bij de Sahel-regio met onder meer militaire, politie- en civiele bijdragen aan VN en EU-missies in de Sahel. Defensie was in 2021 met een C-130 transportvliegtuig en bijbehorend detachement, een aantal staffunctionarissen en een trainingsmissies actief in het gebied. De MIVD heeft deze inzet in 2021 ondersteund met strategische analyses over de politieke stabiliteit, jihadistisch terrorisme en actuele dreigingsbeelden in de gehele Sahel-regio.

Uit onderzoek blijkt dat sprake is van een opmars van aan *Islamic State in Iraq and Syria* (ISIS)-gelieerde groeperingen in Afrika. Deze doet zich vooral voor in de regio's West- en Centraal/Oost-Afrika. In de regio Noord-Afrika daarentegen is de aanwezigheid van ISIS de laatste jaren sterk gereduceerd. Deze opmars kan niet los worden gezien van de transformatie die ISIS de laatste jaren heeft ondergaan: van een organisatie die primair gericht was op de strijd in het kerngebied Irak en Syrië,

tot een organisatie die meer en meer gericht is op het voeren van een wereldwijde jihad.

In 2021 waren in de Sahel-regio de jihadistische organisaties *Jama'at Nusrat al-Islam wal-Muslimin* (JNIM) en *Islamic State in the Greater Sahara* (ISGS) onverminderd actief. In lijn met voorgaande jaren hanteerde JNIM een geïntegreerde benadering van geweld met dwang en dialoog. Vooral in Centraal-Mali werden dit jaar in toenemende mate gemeenschappen afgesneden van de buitenwereld, waarna de wil van JNIM via onderhandelingen met het lokale gezag werd opgelegd aan de bevolking. JNIM werd steeds actiever in het zuiden van Mali en de *insurgency* activiteiten van JNIM-gelieerde jihadistische netwerken namen toe in het zuidwesten en -oosten van Burkina Faso. Dit leidde tot grensoverschrijdend geweld naar landen als Togo, Benin en Ivoorkust. Hierdoor strekt ook de terroristische dreiging van JNIM zich uit over een steeds groter deel van West-Afrika.

Burkina Faso, Mali, Niger en Tsjaad waren in het afgelopen jaar, ondanks noodgedwongen pogingen om hun militaire capaciteiten te vergroten, niet in staat om de oprukkende onveiligheid adequaat een halt toe te roepen. Chronische tekorten aan wapens, munitie en voedsel tastte de slagkracht en het moreel van ingezette Malinese en Burkinese eenheden aan en maakten hen kwetsbaar voor jihadistische aanvallen.

2021 kenmerkte zich als turbulent jaar voor de Malinese politiek. In mei 2021 vond een tweede staatsgreep in negen maanden tijd plaats. Deze tweede coup, de aanstelling van staatsgreeppleger kolonel Goïta als interim-president en het zeer waarschijnlijk uitstellen van presidentsverkiezingen, heeft de relatie met de (westerse) internationale gemeenschap geen goed gedaan. Nog altijd bestaat er onrust binnen de Malinese politiek-militaire elite en worden volgens onbevestigde inlichtingen politici en militairen die het niet eens zijn met de huidige militaire machthebbers ontslagen of opgepakt.

De MIVD constateerde een toenemende invloed van Rusland in de Sahel, met name in Mali. Daarbij werd een intensivering van de diplomatieke en militaire samenwerking tussen Mali en Rusland zichtbaar. Ook werd de waarschijnlijke inzet van de Russische *Private Military Company* (PMC) Wagner in Mali zichtbaar.

In 2021 is de veiligheidssituatie in Burkina Faso verder verslechterd. ISGS is grotendeels door JNIM verdreven vanuit Centraal-Mali en Noord-Burkina Faso naar vooral de Liptako-regio in het Malinees-Nigerese grensgebied. ISGS stond hier het afgelopen jaar onder aanzienlijke druk van lokale en internationale militaire operaties, zoals het Franse Barkhane en het multinationale Takuba. Hierbij heeft vooral het hogere leiderschap van de organisatie een aanzienlijke klap gekregen.

Begin juni hebben in Noordoost-Burkina Faso grootschalige aanvallen op burgerdoelen plaatsgevonden. Door de verslechterende veiligheidssituatie staat de positie van president Kaboré onder toenemende druk vanuit de oppositie en maatschappelijke organisaties. Sinds november vinden grootschalige demonstraties plaats tegen Kaboré.

Ontwikkelingen in onder meer Noord-Mozambique laten zien dat aan ISIS-gelieerde groeperingen in korte tijd kunnen uitgroeien tot een belangrijke oorzaak van regionale instabiliteit en daarbij ook een bedreiging kunnen vormen voor Nederlandse economische en veiligheidsbelangen. Uit MIVD onderzoek blijkt dat de kern van ISIS met name ideologisch, financieel en op mediagebied een belangrijke invloed uitoefent op ISIS groeperingen in Afrika.

Midden-Oosten

Bij de inlichtingenondersteuning voor de missies in het Midden-Oosten ligt het zwaartepunt in Irak, waar Nederland bijdraagt aan *Operation Inherent Resolve* (OIR). In november 2021 werd deze missie verlengd tot einde 2022. Gezien het grensoverschrijdende karakter van de activiteiten van ISIS en (ondersteuning van) inzet van bondgenoten aldaar wordt ook naar Syrië gekeken.

Daarnaast heeft de MIVD dit jaar inlichtingenondersteuning verleend aan de Nederlandse bijdrage aan de missie *European-led Maritime Awareness Mission in the Strait of Hormuz* (EMASOH) in de Perzische Golf en de Straat van Hormuz. De bijdragen voor kleinere missies in het Midden-Oosten, zoals de inzet in VN-missies op de Golan en in Libanon, geschiedt in de vorm van dreigingsappreciaties, met een focus op veiligheid van het Nederlandse personeel in deze missies.

Syrië

In 2021 bleef de politieke en de veiligheidssituatie in Syrië onverminderd diffuus. Ook de bemoeienis van buitenlandse partijen duurde voort. Het Syrische bewind heeft zijn positie kunnen handhaven, ondanks de almaar verslechterende economische situatie die een negatief effect sorteerde op het voorzettingsvermogen van de strijdkrachten van het bewind. De focus van de bewindseenheden lag voor het grootste deel van het jaar op de bestrijding van ISIS in Centraal-Syrië, ISIS blijft een ernstige veiligheidsdreiging voor het bewind.

In Noordoost-Syrië groeit de druk op de Syrische Koerden en hun organisaties *Partiya Yekitiya Demokrat* (PYD; politieke partij) en de *Yekineyen Parastina Gel* (YPG; militie). De dominante positie van de PYD in het politieke domein wordt steeds meer bekritiseerd, enerzijds door andere Koerdische partijen en anderzijds door het Arabische bevolkingsdeel dat weinig op heeft met het Koerdische gezag in Noordoost-Syrië. Rusland en het Syrische bewind proberen gebruik te maken van deze situatie

door hun invloed in Noordoost-Syrië uit te breiden. In het gebied onder controle van het bewind werden begin juni presidentsverkiezingen georganiseerd die weinig verrassend zijn gewonnen door president Assad. Het verkiezingsproces is primair bedoeld om de schijn van normaal bestuur op te houden. Het strakke verloop van de verkiezingen moest waarschijnlijk ook de regio overtuigen dat het bewind niet vertrekt. Het bewind wil vermoedelijk zijn isolement in de regio doorbreken, in de hoop dat wezenlijke geldstromen uit de Golf de uitzichtloze Syrische economie weer een impuls kunnen geven.

In Noordwest-Syrië duurt het door Turkije en Rusland opgelegde bestand voort, ondanks geregelde beschietingen tussen het bewind en de gewapende oppositie. Het jihadistische *Tahrir al-Sham* streefde ernaar om zich te profileren als legitieme actor, onder andere door fusieplannen met aan Turkije gelieerde strijdgroepen en door hard op te treden tegen lokale cellen van ISIS en al-Qaida.

ISIS heeft haar ondergrondse strijd vervolgd en gerichte aanslagen uitgevoerd in het door Koerden gedomineerde Noordoost-Syrië. ISIS-netwerken hebben hier veel inspanningen gepleegd om een gevangenisuitbraak in al-Hasaka voor te bereiden. Deze werd in 2021 diverse keren verhinderd door het tijdig optreden van de Syrische Koerden, gesteund door de coalitie. ISIS voerde in Centraal-Syrië haar ondergrondse strijd tegen het Syrische bewind. Vanaf voorjaar 2021 voerde het Syrische bewind daar de druk op en, anticiperend op logistieke problemen tijdens de zomermaanden, verplaatste ISIS een deel van haar strijders naar Zuid-Syrië. De achtergebleven strijders hebben (vooral) met bomaanslagen tegen regimekonvooien en buitenposten het kat-en-muis spel voortgezet.

Irak

Ook in 2021 deed de MIVD onderzoek naar Irak. Specifiek richtte de MIVD zich op de ondersteuning van de Nederlandse troepen in Irak, op de Iraakse en Koerdische politiek, het Iraakse en Koerdische veiligheidsapparaat, ISIS in Irak en buitenlandse invloeden in het land. 2021 werd gekenmerkt door aanzienlijke politieke instabiliteit en spanningen in de regionale en internationale relaties. Als gevolg hiervan bleef de veiligheidssituatie in grote delen van het land problematisch. Ook was er een toename in het aantal geweldsincidenten door sjiitische milities tegen met name Coalitietroepen. Daarnaast nam de onvrede over het functioneren van de regering toe wat leidde tot aanhoudende maatschappelijke onrust.

Interim-premier Mustafa al-Kadhimi werd geconfronteerd met de ondermijning van zijn gezag door sjiitische politici en milities. Een heikel punt in deze relatie bleef de aanwezigheid van westerse, met name Amerikaanse-, troepen op Iraaks grondgebied waartegen een deel van de sjiitische politici en milities fel gekant is.

Het afgelopen jaar bepaalden de Iraakse parlementsverkiezingen van 10 oktober 2021 in belangrijke mate de politieke dynamiek in Irak, zowel in de aanloop ernaartoe als in de nasleep ervan. Naarmate de vervroegde verkiezingen dichterbij kwamen, kondigden een groeiend aantal politici en partijen aan niet mee te zullen doen, hetgeen het draagvlak voor de verkiezingen aanzienlijk verminderde. De protestbeweging, die ontstond in oktober 2019 onder de sjiitische bevolking in Bagdad en de zuidelijke provincies, heeft het vertrouwen verloren in de huidige regering-Kadhimi en was ook grotendeels geneigd niet deel te nemen aan de verkiezingen. Deze protestbeweging heeft kritiek op de corruptie, het wanbestuur van de opeenvolgende regeringen en de straffeloosheid om de vele gewelddadige incidenten tegen demonstranten en activisten aan te pakken.

Het afgelopen jaar heeft ISIS meerdere aanslagen gepleegd. Tweemaal (in januari en juli) betrof het een bloedige zelfmoordaanslag in Bagdad. ISIS heeft tijdens de ramadan-periode een tijdelijke verhoging van haar aanslagenfrequentie laten zien met vooral kleinschalige aanslagen. In juni-juli was er een tijdelijke verhoging van aanslagen waarbij ISIS zich gedurende enkele weken richtte op economische doelwitten, zoals hoogspanningsmasten en enkele olie-installaties. Dit resulteerde in grootschalige stroomstoringen en problemen bij de drinkwatervoorziening die vervolgens de gevoelens van onrust en onvrede onder de bevolking verder voedden. Ongeveer zeventig procent van de aanslagen vindt plaats in de betwiste gebieden ten westen en zuiden van de binnengrens met Iraaks Koerdistan, in de provincies Kirkuk, Salah al-Din en Diyala. Daartegen schakelden de Iraakse veiligheidstroepen meerdere ISIS-leiders uit en werden ISIS-netwerken tijdelijk flinke verliezen toegebracht. Desondanks is ISIS verre van uitgeschakeld en blijft zij in Irak een wezenlijke dreiging voor de veiligheid.

Iran

De MIVD verrichtte in 2021 onderzoek naar de rol van Iran in de regio, waarbij specifiek werd gekeken naar de Iraanse invloed in Irak en Syrië. Het afgelopen jaar heeft voor Iran onder andere in het teken gestaan van de presidentsverkiezingen waarbij Ebrahim Raisi werd gekozen als president. Naast de presidentsverkiezingen was de hervatting van de onderhandelingen voor terugkeer naar het *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA) een belangrijke ontwikkeling in 2021. Eind november zijn de onderhandelingen na een pauze van enkele maanden wederom hervat.

In 2021 was Iran nog steeds militair betrokken bij het Syrische conflict. Aanhoudende luchtaanvallen van met name Israël tegen opstellingen van aan Iran gelieerde sjiitische milities hebben ook de afgelopen rapportageperiode plaatsgevonden in Oost-Syrië. In het gebied ten oosten van Aleppo is de Iraanse presentie vergroot door de inname van nieuwe posities door sjiitische milities. Het zwaartepunt van de Iraanse

presentie en activiteiten is ongewijzigd gebleven en bevindt zich nog steeds in het grensgebied van Syrië en Irak.

Voor wat betreft de Iraanse invloed in Irak waren met name de Iraakse parlementsverkiezingen en het voorgenomen vertrek van Amerikaanse gevechtstroepen eind 2021 uit Irak van belang. De aan Iran gelieerde partijen hebben bij de Iraakse verkiezingen fors verloren, waardoor er volgens de Iraakse premier al-Kadhimi een politieke crisis in het land is ontstaan, waarbij voornamelijk de aan Iran gelieerde milities voor onrust zorgen.

Met enige regelmaat waren er spanningen, met name op het maritieme vlak, tussen Iran en Israël. Afgelopen jaar hebben meerdere incidenten plaatsgevonden in de Rode Zee, de Golf van Oman en de Arabische Zee, waarbij aan beide landen gelieerde koopvaardijschepen betrokken waren.

1.3 Veiligheidsbevorderende taken

Naast de strategische dossiers en ondersteuning aan de missiegebieden, heeft de MIVD ook een aantal veiligheidsbevorderende taken. Staten kunnen namelijk door overnames van bedrijven die hoogwaardige technologie ontwikkelen of door investeringen in vitale infrastructuur, ongewenste afhankelijkheden creëren met risico's voor het functioneren van de Nederlandse economie en de nationale veiligheid. Daarmee is de continuïteit van onze vitale processen in het geding en dreigt het weglekken van kennis en vertrouwelijke of gevoelige informatie. In dit kader is ook de defensie-industrie kwetsbaar voor (economische) spionage, zowel fysiek als in het digitale domein. De MIVD draagt bij aan de weerbaarheid en veiligheid van Defensie en de Defensie gerelateerde industrie. De MIVD verzorgt briefings over het eigen vakgebied aan onder andere het Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsinstituut (DIVI). Het verhogen van de weerbaarheid van Defensie en deze marktpartijen vraagt veel capaciteit. Vooral ook omdat Defensie deels afhankelijk is van civiele marktpartijen, ook op het gebied van IT.

Elektronische veiligheidsonderzoeken

Op locaties waar hoog gerubriceerde informatie wordt besproken of verwerkt voert de MIVD conform regelgeving elektronische veiligheidsonderzoeken uit. De MIVD voert haar onderzoeken uit voor alle defensieonderdelen.

Industrieveiligheid

Het Defensie Beveiligingsbeleid, en in het bijzonder de Industriebeveiliging, schrijft de verplichtingen voor die intern Defensie gelden bij het uitwisselen van Bijzondere Informatie (BI) met het bedrijfsleven, de defensie-industrie of bij de uitvoering van opdrachten met een vitaal karakter. De ABDO-regeling (Algemene Beveiligingseisen

voor Defensieopdrachten) schrijft de eisen voor waaraan het bedrijfsleven moet voldoen, voordat zij geautoriseerd kunnen worden om in aanraking te komen met BI. Gedurende de looptijd van een opdracht houdt het Bureau Industrieveiligheid (BIV) van de MIVD toezicht op de geautoriseerde bedrijven om zeker te stellen dat zij blijvend voldoen aan de gestelde eisen uit de ABDO. Doorlopende activiteiten van BIV betreffen het routinematig inspecteren van ABDO-bedrijven, het uitvoeren van integrale security audits, het adviseren van ABDO-bedrijven. In het geval van een incident waarbij BI is betrokken treft of laat BIV maatregelen treffen om (eventuele) compromittatie te voorkomen of te beperken.

Met het oog op het toegenomen belang van inlichtingen en veiligheidsbevorderende maatregelen op het gebied van economische veiligheid, kijkt de MIVD specifiek naar risico's en veiligheidsbelangen ten aanzien van (economische) spionage en ongewenste buitenlandse beïnvloeding in relatie tot defensieorderbedrijven. Hierbij is het van belang dat de open economie en daarmee het verdienvermogen van Nederlandse bedrijven, waaronder defensieorderbedrijven, niet ten koste gaat van de integriteit, veiligheid en operationeel inzetbaarheid van de Nederlandse krijgsmacht.

In 2021 beschikte de MIVD over informatie over (voorgenomen) buitenlandse overnames en/of investeringen inzake defensieorderbedrijven betrokken bij het leveren van exclusieve diensten of hoogwaardige (militaire) technologie. Daarnaast was een toename van incidenten in het cyberdomein te zien. Ook ABDO-bedrijven worden hierdoor geraakt.

Veiligheidsonderzoeken

Met de Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO) geven de AIVD en de MIVD uitvoering aan de taken op het gebied van de aanwijzing van vertrouwensfuncties en de uitvoering van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017) en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). Afhankelijk van de aard van de vertrouwensfunctie, die is gebaseerd op de mogelijke schade die de (aspirant) vertrouwensfunctionaris kan aanrichten aan de nationale veiligheid, wordt de diepgang van het veiligheidsonderzoek bepaald: A-, B-, of C-onderzoek. Een A-onderzoek is het meest diepgaand en wordt slechts ingesteld voor de meest kwetsbare vertrouwensfuncties. Een C-onderzoek is het minst diepgaande onderzoek.

In 2021 heeft de UVO in totaal 51.354 onderzoeken uitgevoerd, waarvan de MIVD 15.479 onderzoeken heeft verricht. De AIVD heeft in 2021 35.875 onderzoeken uitgevoerd, waarvan 10.959 door de AIVD zelf zijn verricht en de overige door de mandaathouders. Over het gehele jaar 2021 voldeed de UVO, zowel inclusief als exclusief de onderzoeken die afgehandeld worden door de mandaathouders, met 94%

ruim aan de gestelde norm van op of boven de 90% voor wat betreft de tijdigheid van de verstrekking van een Verklaring van Geen Bezwaar (VGB).

De UVO streeft naar één uniform veiligheidsonderzoek met op de langere termijn één VGB voor alle afnemers. Daartoe heeft de UVO afgelopen jaar de interne werkprocessen verbeterd en zoveel mogelijk gelijk getrokken. Zo zijn de AIVD en MIVD steeds meer in staat op dezelfde manier een veiligheidsonderzoek te doen met een gelijk resultaat. Ook versterkte de UVO het klantcontactcentrum voor een steeds betere bereikbaarheid en goede klachtenafhandeling.

In 2021 is de verdere opbouw van het programma Modernisering Veiligheidsonderzoeken (MVO) gerealiseerd. Met MVO moderniseert en versnelt de UVO het proces van de VGB aanvraag door processen aan te passen en onderdelen te automatiseren. Een mijlpaal was de ingebruikname van Automatisch Alerteren, voor in eerste instantie de burgerluchtvaart. Een systeem dat de UVO op de hoogte brengt als er bij een vertrouwensfunctionaris in de burgerluchtvaart wijzigingen zijn in het Justitieel Documentatiesysteem of als er nieuwe inlichtingeninformatie is over hem of haar. Zo nodig doet de UVO dan een hernieuwd onderzoek. Dat helpt de burgerluchtvaart veilig houden. Op termijn wordt Automatisch Alerteren ook in gebruik genomen voor de andere veiligheidsonderzoeken.

In 2021 heeft de UVO samen met andere afdelingen van de diensten, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het ministerie van Defensie een concept van het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo) opgesteld. Begin 2022 wordt het voorstel voor internetconsultatie voorgedragen en wordt een uitvoeringstoets uitgevoerd.

De nieuwe beleidsregel veiligheidsonderzoeken, die meer maatwerk mogelijk maakt bij buitenland verblijf van een (kandidaat) vertrouwensfunctionaris is per 1 januari 2021 in werking getreden. Per 1 mei 2021 waren alle medewerkers van de UVO opgeleid naar aanleiding van deze nieuwe beleidsregel. De implementatie van de nieuwe beleidsregel is goed verlopen. Respondenten geven aan dat het nieuwe buitenlandbeleid voldoet aan de verwachtingen.

2 Verantwoording naar politiek en samenleving

De MIVD is verankerd in de democratische rechtsstaat. Om zo goed mogelijk zicht te krijgen op de intenties, capaciteiten en activiteiten van bepaalde landen, groeperingen en actoren die een (potentiele) dreiging kunnen vormen, heeft de MIVD de beschikking over verschillende bevoegdheden, waaronder de bevoegdheid tot kabelinterceptie. De Wiv 2017 biedt de grondslag voor de inzet van die (technische) bevoegdheden.

2.1 Leiding en toezicht

Bestuur en verantwoording
De MIVD valt onder directe verantwoordelijkheid van de SG. De minister van Defensie legt verantwoording af aan het parlement over het werk van de MIVD. Wanneer dat in de openbaarheid kan, gebeurt dit in de Vaste Kamercommissie Defensie. Wanneer dat achter gesloten deuren moet, legt de minister verantwoording af aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD).

2.2 Werken aan de Wiv 2017

Een effectief wettelijk kader dat aansluit bij de operationele inlichtingenpraktijk blijft de komende jaren topprioriteit voor de MIVD. In de uitvoering van de Wiv 2017 is de wet in een aantal gevallen onvoldoende duidelijk gebleken. In de praktijk leidt deze onduidelijkheid tot knelpunten bij de uitvoering.

Evaluatie en voorstel wetswijziging
De Evaluatiecommissie Jones-Bos (ECW) concludeert dat de Wiv 2017 onvoldoende aansluit op de technologische complexiteit en dynamiek van de operationele praktijk van de diensten. De Algemene Rekenkamer (AR) stelt dat de effectiviteit van de inlichtingendiensten onder druk staat door de effecten van de wet op de operationele slagkracht. Hierdoor kunnen de diensten hun wettelijke bevoegdheden onvoldoende effectief inzetten om dreigingen, met name in het cyberdomein, te onderkennen. De ECW en de AR hebben in hun rapporten aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen worden meegenomen in een aanpassing van de Wiv 2017.

Naast het voorstel tot wijziging van de Wiv 2017 is er sinds juli 2021 gewerkt aan een voorstel voor een tijdelijke wet om de meest urgente knelpunten die de diensten in het cyberdomein ervaren, op te lossen. Het is een afzonderlijke wet en geen wijziging van de Wiv 2017. Deze wet moet de diensten in staat stellen hun bestaande bevoegdheden effectiever in te zetten. Tegelijkertijd moet er sprake zijn van effectief toezicht. Bij een dynamische inlichtingenpraktijk past dynamisch *realtime* toezicht door de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD), steeds meer tijdens de inzet van bevoegdheden en achteraf.

Onderzoeken van de diensten in het digitale domein hebben mede als doel het onderkennen van verborgen dreigingen. De diensten weten in zo'n geval dat er sprake is van een dreiging, maar nog niet precies hoe die dreiging zich manifesteert. Wat de diensten weten is dat landen met een offensief cyberprogramma richting Nederland gebruik maken van veel verschillende onderdelen van digitale infrastructuur en daar ook snel tussen wisselen. Om zicht te krijgen en te behouden op deze dreiging moeten

de diensten daarom gelijktijdig verschillende soorten operaties starten en verschillende bevoegdheden inzetten.

Toezicht

De Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden

De Toetsingscommissie Inzet Bevoegdheden (TIB) toetst bij de inzet van een aantal bijzondere bevoegdheden, nadat de minister daarvoor toestemming heeft verleend, of die toestemming rechtmatig is verleend. Het oordeel van de TIB is bindend. Indien de TIB van oordeel is dat de toestemming niet rechtmatig is verleend, kan een nieuw aangepast verzoek aan de minister en na toestemming, vervolgens aan de TIB worden voorgelegd waarbij het eerder oordeel wordt betrokken. Of dit wordt gedaan en wanneer, is afhankelijk van het eerdere oordeel van de TIB en de omstandigheden waardoor eerder de noodzaak bestond voor een inzet.

In 2021 is 7,1% van de bijzondere bevoegdheden die door de TIB zijn beoordeeld niet rechtmatig bevonden. Dit is hoger dan in 2020. De niet-rechtmatigheidsoordelen betreffen vooral de eerste helft van 2021. Dit heeft geleid tot intern een verbetertraject. Het verbetertraject heeft in de laatste maanden van 2021 geleid tot een reductie van het aantal vermijdbare onrechtmatigheden. Daarnaast zijn toestemmingsverzoeken voor de inzet van bijzondere bevoegdheden in reikwijdte vernauwd.

De Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De CTIVD is een onafhankelijke commissie die de rechtmatige uitvoering van de Wiv 2017 door de AIVD en de MIVD beoordeelt. Tevens behandelt de CTIVD klachten over de MIVD en de AIVD en meldingen van een vermoeden van een misstand bij de AIVD of de MIVD.

In 2021 zijn twee onderzoeken van de CTIVD aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer gezonden. Rapport 72 betreft de inzet van bijzondere bevoegdheden ter ondersteuning van een goede taakuitvoering van de AIVD en de MIVD. Rapport 73 betreft het verstrekken van persoonsgegevens aan buitenlandse diensten met een verhoogd risicoprofiel door de AIVD en MIVD. De aanbevelingen van de CTIVD zijn overgenomen en beleid en werkprocessen zijn overeenkomstig de aanbevelingen aangepast.

Auditdienst Rijk

In november 2021 heeft de Auditdienst Rijk (ADR) een onderzoek uitgevoerd naar het materieelbeheer van de MIVD. Dit onderzoek bestond uit het beoordelen van de kwaliteit van de beantwoording van de Monitor Materieelbeheer (MKM) en het uitvoeren van de wettelijke taak op grond van de Comptabiliteitswet waarbij het materieelbeheer en de verantwoording daarover zijn beoordeeld. Het afgelopen jaar

is door de MIVD veel tijd en energie gestoken in het materieelbeheer en de verantwoording. Naar aanleiding van de audit zijn verbeterplannen opgesteld teneinde gericht verbeteringen door te voeren en te voldoen aan de gestelde normen. De beoogde verbeteringen van het materieelbeheer vallen grotendeels samen met de doelstelling en reeds lopende acties om compliancemanagement verder te professionaliseren binnen de MIVD.

Compliance

Sinds de invoering van de Wiv 2017 is compliance een belangrijke rol gaan spelen in de processen van de dienst. Compliance draagt bij aan de effectiviteit, transparantie en het maatschappelijk vertrouwen om binnen de kaders van de democratische rechtsorde deze te beschermen.

De wetgever heeft in de Wiv 2017 een balans gezocht tussen de noodzakelijke bevoegdheden die in het belang van de nationale veiligheid door de AIVD en de MIVD kunnen worden ingezet en de waarborgen voor de rechtsbescherming van de burger die daarbij aan de orde zijn. Deze balans moet niet alleen in de wet bestaan, ook in de praktijk dient deze balans te bestaan. Dat betekent dat wettelijke waarborgen verankerd moeten zijn in de processen en IT-systemen van de MIVD.

De Wiv 2017 stelt hoge eisen aan de manier hoe de MIVD op integere wijze haar gegevens moet verwerven en verwerken. Dit is de zogeheten zorgplicht. Op de naleving hiervan moet worden toegezien en verantwoording kunnen worden afgelegd. Dit vergroot de transparantie en versterkt het maatschappelijk vertrouwen. Het hele systeem van naleving, toezien en verantwoording wordt ook wel het compliancestelsel genoemd. Een goed werkend compliancestelsel faciliteert bovendien de CTIVD in het uitvoeren van dynamisch systeemtoezicht.

Evenals in 2020 was in 2021 het versterken van de compliance van de MIVD een van de prioriteiten van de dienst. In 2018 heeft de MIVD twee Compliance Officers aangesteld om een compliancemanagementsysteem in te richten. Daarnaast kwam een onafhankelijke auditor en heeft elke afdeling een dossierhouder *risk & compliance* aangewezen.

Ondanks deze ontwikkelingen heeft de MIVD nog niet het gewenste niveau van compliance bereikt. Dat blijkt onder andere uit de rapportages van de CTIVD die terecht kritisch zijn. De MIVD is op de goede weg, maar de zorgplicht moet nog meer onderdeel worden van de reguliere processen van de dienst en hier moet beter op worden toegezien. Om compliance te bestendigen in de organisatie is besloten de compliance- en riskketen de komende jaren verder te versterken. Hiervoor worden structurele middelenvrijgemaakt om Compliance en Risk Officers te werven. Zij moeten de afdelingen ondersteunen in het verbeteren van hun compliance. Daarnaast

blijft de MIVD investeren in de IT-infrastructuur om de kwaliteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking te versterken.

Compliant werken is een verantwoordelijkheid van alle MIVD'ers. Door compliance te verankeren in de verschillende opleidingen en trainingen vergroot dit het bewustzijn en de integriteit van het handelen van de dienst. Ook zal het komende jaar gezamenlijk met de AIVD gekeken worden naar het opzetten van een compliance-opleiding met als focus ethiek en integriteit.

In 2021 jaar heeft de samenwerking met de AIVD ook op het gebied van Wiv-compliance een grote vlucht genomen. Door de intensieve samenwerking op het gebied van dataverwerking, IT en inlichtingen is het niet meer dan logisch de samenwerking te intensiveren. De diensten werken immers onder dezelfde wet met dezelfde toezichthouders. Daarom is besloten op het gebied van compliance toe te werken naar een gezamenlijk compliancemanagementsysteem met een diensten overkoepelend compliance office. Er wordt een gezamenlijke visie en missie opgesteld die ook in volledige gezamenlijkheid met de AIVD uitgevoerd gaat worden. Dit zorgt ervoor dat elke AIVD'er en MIVD'er werkt onder dezelfde spelregels, ongeacht in welke afdeling of unit zij werkzaam zijn. Gezien de verregaande samenwerking met de AIVD en de joint eenheden die ingericht zijn, vindt op bestuurlijk vlak eveneens frequent afstemming plaats. De hechte samenwerking komt tevens tot uitdrukking in de frequente en constructieve overleggen tussen de beide dienstleidingen. Sinds 2021 is er ook maandelijks een gezamenlijk MT van beide diensten waarin wordt gestuurd op zaken aangaande de samenwerking en verandertrajecten die beide diensten raken.

Risicomanagement

Om risico's op een juiste wijze te beheersen is het noodzakelijk om gebruik te maken van risicomanagement. Zowel de AIVD als MIVD maken gebruik van het Handboek Risicomanagement voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten om te komen tot een gemeenschappelijke en wederzijdse begripsvorming van risico's en de beheersing ervan. Dit heeft ertoe geleid dat processen zijn ingeregeld om risico's te identificeren en op te sturen.

Bovendien heeft de MIVD de beschikking over een meldpunt waar medewerkers non-compliance incidenten of het vermoeden hierover kunnen melden. Iedereen in de MIVD-organisatie moet zich veilig genoeg voelen om incidenten of vermoedens van incidenten te melden. Op deze meldingen acteert de MIVD en probeert de gevolgen te beperken. Daarnaast gebruikt de MIVD de meldingen om processen te verbeteren. De MIVD beschikt over een compleet meldingenoverzicht waar regelmatig met de toezichthouders over wordt gesproken.

3 Een organisatie in beweging

Er wordt, in het belang van Nederland en de krijgsmacht, veel van de MIVD verwacht. De MIVD wil als *excellent intelligence & security provider* niet worden verrast in een wereld die complexer en helaas ook minder veilig wordt. Een wereld waarin ons gezamenlijke vermogen om grote hoeveelheden data te verwerken steeds bepalender wordt.

3.1 Veranderen en Groeien

Organisatieverandering en Human Resources
De MIVD maakt een ingrijpende reorganisatie door. Deze reorganisatiekrijgt in 2022 zijn beslag. Hiermee laat de dienst de oude organisatie-indeling formeel achter zich en neemt een meer toekomstbestendige en slagvaardige vorm aan. Er zullen de komende jaren meer reorganisaties volgen, maar die zullen minder ingrijpen in de hoofdstructuur van de dienst. Zo wordt de hoofdstructuur van de organisatie aangepast en is het aantal afdelingen verminderd om de besturing te vereenvoudigen. Ook binnen de (nieuwe) afdelingen zijn veranderingen doorgevoerd die de effectiviteit van de organisatie bevorderen. De reorganisatie maakt tevens deel uit van een veel bredere aanpak waarvan ook interventies op het gebied van cultuur en gedrag, als ook procesverbeteringen deel uitmaken. Deze nieuwe werkwijzen moeten de komende jaren in de nieuwe organisatie gaan beklijven. De vakcentrales zijn zeer meewerkend en ondersteunend aan het proces geweest om de snelheid van deze reorganisatie erin te houden. Tevens wordt de effectuering van de extra toegekende middelen zo goed als mogelijk meegenomen in de uitbreidingsreorganisatie.

Mens centraal
De mens staat centraal bij de MIVD en een goede ondersteuning door *Human Resources* (HR) is essentieel voor de invulling van de visie van de dienst als *'excellent intelligence & security provider', 'team of teams'* en *'great place to work'*. De groei-, HR- en organisatieagenda van de MIVD borgen een professionaliseringsslag binnen de MIVD gericht op zowel organisatie- als individuele ontwikkeling. *Dedicated* HR blijft investeren in het verhogen van de generieke vullingsgraad door onder meer het verbeteren van de werving en selectieprocedure, het gericht en proactief benaderen van de arbeidsmarkt en het optimaliseren van de instroom. Een deel van de additionele financiële middelen ter versterking van de MIVD wordt ingezet om capaciteit in de HR-keten te versterken. Op het gebied van werving van schaarse IT-expertise zet de MIVD *dedicated recruiters* in en wordt nauw samengewerkt met de AIVD. Ten aanzien van de vulling van militaire functies heeft de MIVD nauw en goed overleg met de Operationele Commando's (OPCO's) van de krijgsmacht. In 2022 gaat de MIVD werken aan een strategie voor werving en behoud van personeel en de professionalisering van *'onboarding'* voor de verbetering van de aanlooptrajecten. Hierbij gaat kwaliteit voor kwantiteit.

Ter ondersteuning van de strategische HR-agenda worden daarnaast verschillende projecten opgelopen. Zo is er aandacht voor Strategische Personeelsplanning, Strategisch Talentmanagement en investeren we in leiderschap. Er is (meer) aandacht voor zowel persoonlijke als teamontwikkeling in zowel de vorm van trainen en opleiden als in team- en individuele coaching. Met dit alles komen we tot een inclusief 'MIVD Ontwikkelhuis'.

Intensiveringen 2021

In 2021 zijn additionele middelen aan de diensten toegekend om te versterken en te vernieuwen. Deze gelden zet de MIVD in op een aantal gebieden die de slagkracht versterken en ten behoeve van compliance en risicomanagement.

Infrastructuur, werkplekken en goede, veilige werkomstandigheden

Het accommoderen van de groei van de MIVD en het verbeteren van de bestaande huisvesting, zowel in Den Haag als op de verschillende buitenlocaties van de MIVD, is een belangrijk aandachtspunt voor de dienst. De gezamenlijke huisvesting voor de AIVD en de MIVD op de Frederikkazerne Den Haag is afgelopen jaar in heroverweging genomen. In de kamerbrief van 14 juni 2021 jl. (kenmerk 2021-0000298029) is gesteld dat uit de uitwerking van de plannen voor het samenwerken onder één dak, blijkt dat niet kan worden voldaan aan de eerder vastgestelde randvoorwaarden ten aanzien van kwaliteit, tijd en geld. In de daarop volgende maanden zijn opties onderzocht die ondersteunend zijn aan de intensivering van de samenwerking tussen de diensten waarbij op twee gelijkwaardige locaties wordt samengewerkt. In het alternatieve scenario voor het nieuwe gebouw wordt rekening gehouden met de financiering van de groei van de MIVD, de eventuele inhuizing van ketenpartners en de groei vanuit het nieuwe Coalitieakkoord. Ondertussen worden de werkzaamheden voor onderhoud en renovatie aan het hoofdgebouw van de MIVD voortgezet. Ook de infrastructuur op de buitenlocaties van de MIVD wordt verder op orde gebracht.

3.2 Een data-gedreven inlichtingendienst

De MIVD moet voorblijven op de tegenstander. Een inlichtingenorganisatie die niet continu werkt aan het met kleine en grotere stappen vernieuwen van technologie, processen en vaardigheden, raakt achterop en wordt irrelevant. Zeker gezien de snelle en soms ingrijpende- technologische en operationele ontwikkelingen. De MIVD moet zich derhalve meer en meer ontwikkelen tot een data gedreven organisatie: data analytics is de belangrijkste *enabler* voor zowel gericht onderzoek als het achterhalen van verborgen dreigingen. Het hedendaagse onderzoeksproces is in hoge mate afhankelijk van hard- en software die analisten in staat stelt snel en doelgericht grote hoeveelheden data te verwerken. Continue verbetering van de informatietechnologie voor verwerving, opslag, processing, bewerking, analyse en verspreiding is derhalve een voorwaarde voor een succesvol opererende inlichtingen- en veiligheidsdienst.

Informatie- en communicatietechnologie (ICT) is niet alleen een kritieke succesfactor voor de effectieve taakuitvoering, maar ook om te kunnen voldoen aan de wettelijke kaders van de Wiv 2017, Wvo en de Archiefwet. De IT moet derhalve *by design* compliance volgens de Wiv 2017 ondersteunen en levert *performance* door onder andere voortdurende (cyber)dreigingen het hoofd te bieden, grote datastromen te kunnen processen en samenwerking met (internationale) partnerdiensten te ondersteunen.

Om dit te kunnen bereiken voert de MIVD de komende jaren stapsgewijs een Informatie-agenda uit met als doel de transformatie naar een multidisciplinair en datagedreven inlichtingenproces te faciliteren. Het wegwerken van verouderde IT is een noodzaak, zoals ook onderkend door het kabinet, de CTIVD en de Algemene Rekenkamer in het rapport 'Slagkracht AIVD en MIVD' (2021).

3.3 Samenwerking

De MIVD voorziet Defensie, bestuurders, politici, bedrijven en andere relevante (overheids) organisaties en instellingen gevraagd en ongevraagd van informatie, zodat zij tijdig maatregelen kunnen nemen. De MIVD heeft een belangrijke rol te vervullen bij het versterken van de weerbaarheid en de veiligheid van Defensie en Nederland. Samenwerking met nationale en internationale ketenpartners en instanties neemt een steeds belangrijkere plaats in bij het werk van de dienst.

Defensie en de MIVD
In 2020 verscheen de Defensievisie 2035. Het laat zien welke dreigingen Defensie verwacht, welke taken er medio 2035 bij Defensie liggen en hoe de organisatie er uit zou moeten zien. In de hoofdlijnenbrief voor Kabinet Rutte IV, die wordt uitgewerkt tot de Defensienota 2022, staat onder meer vermeld dat Defensie informatiegestuurd georganiseerd moet zijn en kunnen optreden. Zodoende kunnen er snellere en betere besluiten worden genomen op basis van de best beschikbare en meest actuele informatie. Om deze ambities van de krijgsmacht op het gebied van informatie gestuurd optreden waar te kunnen maken is de samenwerking met de defensieonderdelen, en meer specifiek binnen het Inlichtingen- en Veiligheidsnetwerk, essentieel. Enerzijds betekent dit dat de huidige en toekomstige producten van de MIVD zo goed mogelijk moeten aansluiten bij de behoeftes van de afnemers. Anderzijds zullen de beschikbare data, verzameld door de defensieonderdelen voor de eigen taken binnen de wet- en regelgeving, in omvang en relevantie toenemen. Goede en veilige connectiviteit met de krijgsmacht en de mogelijkheid voor multi-level data uitwisseling zijn cruciale voorwaarden om I&V-ondersteuning te bieden aan de krijgsmacht in een multidomein en informatiegestuurde omgeving.

Een belangrijk speerpunt van de MIVD voor het komende jaar is dan ook om een belangrijke schakel te worden tussen de krijgsmacht en het civiele domein bij het tegengaan van moderne dreigingen zoals op het gebied van cyber en economische veiligheid. De goede samenwerkingsverbanden met het *Defensie Cyber Commando* (DCC), het *Joint Intelligence, Surveillance, Target Acquisition & Reconnaissance* Commando (JISTARC), het *Netherlands Special Operations Command* (SOCOM), de J2 van de Defensie Operaties (DOPS) en de defensieonderdelen wordt verder uitgediept en verbreed.

Samenwerking AIVD

De samenwerking tussen de AIVD en de MIVD is hecht en intensief. De diensten hebben ieder een eigen takenpakket en DNA, maar zijn van elkaar afhankelijk en staan schouder aan schouder. De samenwerking betreft de hele dienst. Binnen het inlichtingenproces wordt er samengewerkt in diverse gezamenlijke teams en huizen rond een onderwerp, bij de technische verwerving en processing. Daarnaast hebben de AIVD en MIVD een gezamenlijke *Unit Veiligheidsonderzoeken* (UVO) een *Joint SIGINT & Cyber Unit* (JSCU). De MIVD doet samen met de AIVD onderzoek naar de politieke en sociaaleconomische crisis in Venezuela en de mogelijk uitstralingseffecten richting het Koninkrijk in het *Team Caribisch Gebied* (TCG). De gezamenlijke *Unit Contraproliferatie* verricht onderzoek naar landen die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met die verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen of daar al over beschikken. Om goed in te spelen op dreigingen van deze tijd is het cruciaal dat de AIVD en de MIVD nauw samenwerken. Op het gebied van data krijgt strategische samenwerking met de AIVD vorm onder andere in een gemeenschappelijk te realiseren data exploitatie platform, waarop de data voor beide diensten beschikbaar is, en tevens een *joint Data Exploitatie Unit* (jDEU). Ook in de ondersteuning en bedrijfsvoering wordt steeds nauwer samengewerkt, mede in het licht van toekomstige gezamenlijke huisvesting.

Samenwerking (buitenlandse-)partnerdiensten

Het is voor de taakuitvoering van de MIVD van groot belang om gebruik te maken van de kennis en middelen van partnerdiensten. In de huidige tijd is internationale samenwerking noodzakelijk om het complexe en grensoverschrijdende dreigingsbeeld goed en tijdig in kaart te brengen. Geen enkel land kan dat alleen, ook de grote mondiale spelers niet. De MIVD werkt daarom samen met veel buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten, bijvoorbeeld door informatie uit te wisselen, gezamenlijk onderzoek te doen en door te leren van elkaars ervaringen. De samenwerkende diensten verrijken en versterken elkaar waardoor de informatiepositie van de betrokken diensten verbetert. Buitenlandse diensten dragen daarmee bij aan de taakuitvoering van de MIVD en de nationale veiligheid.

De mogelijkheden en de waarborgen voor het verstrekken van gegevens aan en andere vormen van samenwerking met buitenlandse diensten, staan beschreven in de Wiv 2017. Daarnaast worden voor iedere buitenlandse partnerdienst de kaders voor samenwerking uitgewerkt in de zogeheten wegingsnotities. In de wegingsnotitie wordt de samenwerking met diensten getoetst aan de hand van vijf criteria:

- de democratische inbedding
- de eerbiediging van de mensenrechten
- de professionaliteit en betrouwbaarheid
- de wettelijke bevoegdheden en mogelijkheden
- het geboden niveau van gegevensbescherming van en door de buitenlandse dienst.

Per criterium worden de risico's van de samenwerking geïdentificeerd om zodoende potentiele risico's in de samenwerking voor (Nederlandse) burgers en de MIVD te voorkomen. Wegingsnotities zijn een aanvullende en wettelijke waarborg voor deze risico's. Wettelijk gezien mag niet worden samengewerkt met een buitenlandse dienst zonder wegingsnotitie. Uitsluitend op grond van dringende en gewichtige redenen is geregeld dat gegevens kunnen worden verstrekt aan een dienst waar nog geen samenwerking mee is. Internationale samenwerking vindt ook plaats in bondgenootschappelijke verbanden zoals de NAVO en de EU.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid *(*NCTV) is verantwoordelijk voor beleid, maatregelen en coördinatie op het gebied van terrorismebestrijding, cybersecurity, crisisbeheersing en statelijke dreigingen. De MIVD levert hiertoe informatie en inlichtingenproducten aan de NCTV en participeert in overlegfora en werkgroepen van de NCTV.

4 Kengetallen

Kengetallen Bureau Industrieveiligheid (BIV):

Bedrijven
Bedrijven in portefeuille:

- 1068 NLD bedrijven
- 326 Buitenlandse bedrijven

Autorisaties
Afgegeven autorisaties:

- 356 naar aanleiding van vraag door Defensie (inclusief de defensie-industrie)
- 63 naar aanleiding van vraag door buitenlandse Defensies
- 99 naar aanleiding van vraag door Defensie aan buitenlandse bedrijven
- 57 geweigerde autorisaties

Auditeren
In 2021 zijn geen fysieke audits uitgevoerd maar er zijn, middels '*proof of concept*', *control* verklaringen (ICV) uitgevraagd met bewijslast. Dit zijn 4 bedrijven en 15 ICV's:
Aantal geauditeerde bedrijven: 0
Aantal uitgevoerde audits: 0

Meldingen & Incidenten
Meldingen en incidenten: 155

Behandelde aanvragen niet-Nederlanders op vertrouwensfuncties bij ABDO-opdrachten:
Behandelde niet-Nederlander-aanvragen: 193

Cijfers Facility Security Clearances
Op verzoek van het buitenland wordt in verband met de eventuele gunning van een buitenlandse defensieorder, aan een Nederlands bedrijf gevraagd een *Facility Security Clearances* (FSC) af te geven. De MIVD onderhoudt contact met buitenlandse *National* en *Designated Security Authorities* (NSA/DSA) om de FSC aan te vragen en af te handelen.

Aangevraagde FSC door buitenland:	100
Aan buitenland afgegeven FSC:	63
Door Nederland aangevraagde FSC:	149
Door buitenland afgegeven FSC:	99

Cijfers Request for Visit
De ABDO schrijft voor dat, naast medewerkers van Defensie, ook bedrijven hun *Request for Visit* (RfV, voor Defensie gerelateerde reizen) moeten indienen bij Bureau Industrieveiligheid. Hiermee is het mogelijk om een vollediger beeld te krijgen van (trends in) reis- en reizigersgedrag van defensiegerelateerde reizen.

Request for Visit – Industrie (bezoeken aan de industrie)

Uitgaande RFV:	427
Inkomende RFV:	92

Request for Visit – Defensie (bezoeken aan NL of Buitenland Defensie)

Uitgaande RFV: 1429

Inkomende RFV: 780

Kengetallen UVO

Onderzoeken	Positieve besluiten	Negatieve besluiten	Totaal aantal besluiten
A-niveau door UVO	4.561	30	4.591
B-niveau door UVO	15.011	73	15.084
B-niveau door UVO overgenomen van KMar en Nationale politie	2.070	261	2.331
C-niveau door UVO	4.408	24	4.432
Totaal door UVO	26.050	388	26.438
B-niveau door KMar en Nationale Politie	24.916	0*	24.916
Totaal aantal onderzoeken	50.966	388	51.354

*Verklaring 0: De Nationale Politie en de KMar geven zelf geen negatieve besluiten af. Bij twijfel bij een veiligheidsonderzoek op B-niveau dragen ze het onderzoek over aan de UVO. Eventuele negatieve besluiten worden dan meegerekend bij de negatieve besluiten van de AIVD.

Bezwaar en Beroep

Naar aanleiding van de besluiten tot weigering of intrekking van de VGB hebben verschillende mensen bezwaar aangetekend en/of zijn in (hoger) beroep gegaan. Onderstaand in de tabel een overzicht van de afhandeling van bezwaar- en (hoger) beroepsprocedures naar aanleiding van besluiten veiligheidsonderzoeken.

Cijfers VGB

2021	Ingediend in 2021	Afgedaan in 2021	Ongegrond	Gegrond	Niet-ontvankelijk	Ingetrokken	Afgewezen
Bezwaren	12	10	5	3	2	-	-
Beroepen	5	3	2		1	-	-
Hoger beroep	2	-	-	-	-	-	-
Voorlopige voorziening	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	19	13	7	3	3	-	-

Samenleving en media

De MIVD geeft zo snel en volledig mogelijk antwoord op vragen van de samenleving en de pers, zonder geheime informatie vrij te geven. De MIVD ontving in 2021 ruim 1900 publieksvragen en meldingen rechtstreeks. In 2021 ontving de MIVD ruim 150 vragen van de media. De vragen waren zeer uiteenlopend van aard.

Er is een spanningsveld tussen publieke rapportage en het werk van een inlichtingen- en veiligheidsdienst. Het actuele kennisniveau, de bronnen en de werkwijze mogen niet openbaar worden gemaakt. Dat beperkt de mate van openbaarheid. De MIVD gaat evenmin in op individuele rechtszaken die nog worden behandeld door een rechter, personeelsvertrouwelijk zijn of de privacy van de betrokkene kunnen schaden. Bij overige vragen maakt de MIVD altijd een afweging of beantwoording van de publieks- of persvraag:

- de werkwijze of het actueel kennisniveau van de MIVD kan prijsgeven;
- in strijd is met de wettelijk bepaalde bronbescherming;
- militaire operaties in gevaar kan brengen.

Klachten en misstanden

Met een klacht over (vermeend) optreden van de MIVD kan een persoon zich richten tot de klachtcoördinator van de MIVD. Indien de indiener van een klacht zich niet kan vinden in de afhandeling van de klacht kan hij zich vervolgens wenden tot de CTIVD. In 2021 kwamen bij de MIVD 26 klachten binnen. Tussen de afdeling klachtbehandeling van de CTIVD en de MIVD vindt regelmatig constructief overleg plaats.

Er zijn 45 meldingen binnengekomen over misstanden in 2021.

Cijfers Klachten

2021	Ingediend in 2021	Afgedaan in 2021	Ongegrond	Gegrond	Niet-ontvankelijk	Ingetrokken	Geen oordeel/niet in behandeling
Klachten	26	22	2	1	-	-	19

Inzageverzoeken

Eenieder heeft de mogelijkheid een aanvraag te doen naar eventueel bij de MIVD vastgelegde gegevens. Wanneer deze gegevens niet langer actueel zijn voor de taakuitvoering van de MIVD en in deze gegevens geen bronnen of werkwijze van de dienst worden onthuld, kunnen deze in aanmerking komen voor openbaarmaking. Tegen weigering tot openbaarmaking kan achtereenvolgens bezwaar bij een onafhankelijke commissie en beroep bij de rechtbank worden aangetekend.

Cijfers Inzageverzoeken

Inzageverzoeken 2021								
	Aantal verzoeken ingediend in 2021	* Aantal afgedane verzoeken	** Gehonoreerd	Geweigerd	Nog lopend	Bezwaar	Beroep	Hoger beroep
Persoons-gegevens	12	11	5	3	4	1		
Naar overleden familie	3	4		4		2		
Bestuurlijke aangelegenheden	15	14	4	10	3	2	4	3
Totaal	30	29	9	17	7	5	4	3

* Deels verzoeken van jaren vóór 2021

** Gehonoreerd betekent dat aan verzoeker één of meer documenten zijn verstrekt.

Notificatie

Op grond van artikel 59 Wiv 2017 dient te worden onderzocht of vijf jaar na het beëindigen van de uitoefening van bepaalde bijzondere bevoegdheden hiervan melding gedaan kan worden aan degene jegens wie de bijzondere bevoegdheid is ingezet. Het gaat om de bevoegdheid tot:

- het openen van brieven of andere postzendingen;
- het gericht onderscheppen van communicatie, zoals door het tappen van een telefoon, het plaatsen van een microfoon of een internettap;
- het binnentreden in een woning zonder toestemming van de bewoner.

In 2021 zijn geen notificaties gedaan.

Dreigingsanalyses personen

Als de MIVD over concrete en/of voorstelbare dreigingsinformatie beschikt, die geduid kan worden, brengt de MIVD een dreigingsinschatting uit. Naast de dreigingsinformatie wordt ook beoordeeld wat het effect is wanneer de dreiging tot uitvoer wordt gebracht en of de bedreiger de wil en mogelijkheden heeft. Afgelopen jaar heeft de MIVD nul keer een dreigingsinschatting gemaakt.

De MIVD kan ook een dreigingsanalyse maken. Dat is een uitgebreide analyse van concrete en voorstelbare dreigingen vanuit het perspectief van de bedreigde, zoals een politicus of diplomaten. Afgelopen jaar heeft de MIVD 6 keer een dreigingsanalyse gemaakt.

Tapstatistieken
In 2021 zijn door de MIVD 871 taps geplaatst. Voorbeelden zijn een telefoontap of het plaatsen van een microfoon. Eén target (persoon of organisatie) kan op verschillende manieren en op meerdere apparaten afgeluisterd worden. Die worden afzonderlijk meegeteld in de statistieken.

Validatie-onderzoek
In 2021 hebben 113 meldingen geleid tot een validatie-onderzoek. De voornaamste oorzaak van deze daling is de coronapandemie, maar ook de gewijzigde werkwijze heeft mogelijk enigszins dempend gewerkt. De meldingen die de MIVD ontvangt (zowel uit Nederland als de missiegebieden) zijn zeer divers. Een deel van deze meldingen houdt een mogelijke bedreiging voor de veiligheid van de krijgsmacht in. Daarbij valt te denken aan opvallende belangstelling voor kazernes, defensiepersoneel of het thuisfront. Indien noodzakelijk kan de MIVD een derde partij over de (mogelijke) dreiging informeren, zodat passende maatregelen kunnen worden genomen. Belangrijke partners binnen Defensie zijn de Beveiligingsautoriteit Defensie en de Koninklijke Marechaussee. Buiten Defensie zijn dat de AIVD, NCTV en de Nationale Politie.